

Fa dupl.

A1 90 2079

KIELIKESKUSUUTISIA

LANGUAGE CENTRE NEWS

N:o 10/1986
JOULUKUU - DECEMBER

RAPORTTEJA - REPORTS

- Raija Markkanen: Kielikeskusopettajien jatkuva täydennyskoulutus (Programme of In-Service Training for Language Centre Teachers = PILC) 3
- Ullamaija Fiilin, Raija Hämelin, Tapani Lehtovirta: Att förstå varandra i Sydnorden 7
- Marja-Liisa Tumpilla, Taina Uimonen, Heli Viitanen: AFinLAn syssymposio 1986 9
- L. Liefländer-Koistinen: Prof. Dr. G. Helbig über "Text und Textlinguistik" 11
- Dagmar Neuendorff: Bericht über das 3. Fachsprache-Seminar zur Weiterbildung finnischer Deutschlektoren 15

KIRJAKATSAUS - BOOKS BRIEFLY

- Grundzüge der deutschen Wortbildung 19
- Literatur - Dichter, Stätten, Episoden 20

TIEDOTUKSIA - INFORMATION

- Korkeakoulujen kielikeskus tiedottaa 22
- TAKO-86 - Tietokone kielten opetuksessa ja opiskelussa Otaniemi 21-22.8.1986 23
- Applied Linguistics 25
14. Fonetikan päivät Jyväskylässä 16.-17.1.1987 26
- Kielistudiopäivä 27
- Puheviestinnän kielikeskusopettajien seminaari Joensuussa 27.-28. helmikuuta 1987 28
- Fortbildungsseminar für Deutschlehrer 30
- Finno-Ugric Studies Association of Canada 33
- Sixth Annual Conference on Languages and Communication for World Business and the Professions 34
- Second International Congress of Applied Psycholinguistics 35

ENGLISH SUMMARY 37

SVENSK RESUMÉ 38

Korkeakoulujen kielikeskus
Jyväskylän yliopisto
40100 JYVÄSKYLÄ 10

Language Centre for Finnish Universities
University of Jyväskylä
SF-40100 JYVÄSKYLÄ 10
Finland
ISSN 0358-2027

KORKEAKOULUJEN KIELIKESKUS
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Vastaava toimittaja / Managing editor: Raija Markkanen
Toimituskunta / Editorial staff: Markku Helin
Sinikka Koponen
Sirikka Laihiala-Kankainen
Matti Laitinen
Eva May
Tuija Nikko
Eila Pakkanen
Hartmut Schröder
Helena Valtanen

Puh. / Tel. (941) 292 880 Markkanen
292 881 Puoliväli, Salo
292 882 Laihiala-Kankainen
292 883 Nikko
292 884 May, Valtanen
292 885 Schröder
292 886 Koponen
292 887 Pakkanen
292 888 Dépée
292 889 Laitinen
292 877 Häivälä
292 878 Sikanen
292 879 Helin
291 419 Ylönen

Kun saatte tämän lehden käsiinne, on jo varmasti uusi vuosi, ja minun aikani Korkeakoulujen kielikeskuksen vs. johtajana ja samalla myös tämän lehden toimittajana on ohi. Sen vuoksi haluan käyttää hyväkseni tätä tilaisuutta kiittääkseen kielikeskusväkeä kiinnostavasta vuodesta. Tämän vuoden aikana olen saanut sen käsityksen, että kielikeskuksissa työskentelevät ovat erittäin aktiivisia, idearikkaita ja halukkaita kehittämään omaa opetustaan. Tämä johtuu osittain tietysti siitä, että koko erityisalojen opetus on Suomessa vielä suhteellisen nuorta eikä siinä siten ole syntynyt mitään toimintaa kahlitsevia traditioita, vaan päinvastoin jatkuvaa kehittämisen tarvetta. Sen vuoksi sen parissa työskentely on, vaikkakin vaikeaa, myös innostavaa. Toivon, että innostuksenne säilyy siitakin huolimatta, että välillä saattaa tuntua siltä, ettei työllenne anneta arvoa. Keep up the good work!

Samalla toivotan kaikille Kielikeskusuutisten lukijoille onnellista ja menestyksekkästä vuotta 1987. Näihin toivotuksiin yhtyy lehden koko toimituskunta.

Raija Markkanen

Raija Markkanen
Korkeakoulujen kielikeskus

KIELIKESKUSOPETTAJIEN JATKUVA TÄYDENNYSKOULUTUS

(PROGRAMME OF IN-SERVICE TRAINING FOR
LANGUAGE CENTRE TEACHERS = PILC)

Koska Korkeakoulujen kielikeskuksen uusi, kielikeskusopettajien nk. jatkuva täydennyskoulutusohjelma on herättänyt runsaasti mielenkiintoa ja koska sen tavoitteista ja sisällöstä on esitetty tiedusteluja, esitän seuraavassa lyhyesti millaiseksi tämä syyskuussa alkanut ensimmäinen PILC (Programme of In-Service Training for Language Centre Teachers) on muotoutunut.

TAUSTAA

Korkeakoulujen kielikeskuksen järjestämä kielikeskusopettajien täydennyskoulutus on tähän saakka muodostunut lyhyistä, kahden tai kolmen päivän mittaisista seminaareista ja neuvottelupäivistä. Näiden lisäksi on ilmennyt "tukevamman", systemaattisemmin järjestetyn täydennyskoulutuksen tarvetta. Tämä tarve kävi ilmi vuonna 1985 suoritetusta kielikeskusopettajien ammattikuvan ja koulutustarpeen selvityksestä (Liisa Löfmanin laatima raportti selvityksestä ilmestyy vuoden 1987 alussa). Selvitys tehtiin kielikeskusopettajille lähetettyjen kyselyjen avulla. Kyselyyn saatujen vastausten perusteella saatiin selvä kuva niistä alueista, jotka kielikeskusopettajien täydennyskoulutuksessa tulisi ottaa huomioon: oppimateriaaleihin, opetusmenetelmiin, kielitaidon mittaamiseen sekä kielenopetusta tukevien tieteenalojen kehitykseen liittyvien kysymysten tulisi saada siinä keskeinen sija (Liisa Löfman, Kielikeskusopettajien ammattikuvasta ja täydennyskoulutustarpeesta, Kielikeskus uutisia, N:o 5, 1986).

Selvityksen pohjalta ryhdyttiin loppuvuodesta 1985 suunnittelemaan vuoden mittaista kielikeskusopettajien täydennyskoulutusohjelmaa, joka on tarkoitus toistaa vuosittain vuoteen 1990 saakka. Ohjelma on suunniteltu koostuvaksi kolmesta viikon mittaisesta seminaarista ja niitä edeltävistä opiskelujaksoista. Ensimmäinen PILC-ohjelma on suunniteltu yhdessä Birminghamin yliopiston Englannin kielen ja kirjallisuuden laitoksen kanssa. Tämä laitos valittiin yhteistyökumppaniksi, koska sillä on runsaasti kokemusta sekä erityisalojen kielenopetuksesta että opettajien täydennyskoulutuksen järjestämisestä. Valintaa helpotti tietysti se, että The British Council lupautui maksamaan osan yhteistyön kustannuksista. Toinen tekijä, joka vaikutti brittiläisen yliopiston valintaan, oli se, että ensimmäisen täydennyskoulutusjakson kieleksi päätettiin valita englanti. Edellä mainitussa kielikeskusopettajille lähetetyssä kyselyssä tiedusteltiin muun muassa heidän mielipidettään kaikkien kielten opettajien yhteisen jatkokoulutuksen kielestä. Suomalaisten opettajien kielten preferenssijärjestys oli suomi, englanti, ruotsi, ulkomaalaisten opettajien taas englanti, suomi, saksa. Kun lisäksi päätettiin, että ohjelmaan tarvittaisiin asiantuntijoita ulkomailta, kieli ei luonnollisestikaan voinut olla suomi, joten englanti oli luonnollisin vaihtoehto.

Täydennyskoulutusohjelman suunnittelua varten muodostettiin marraskuussa 1985 työryhmä, jonka jäseninä ovat Liisa Kurki-Suonio Tampereen yliopiston kielikeskuksesta, Anna Mauranen ja Joan Nordlund Helsingin yliopiston kielikeskuksesta sekä Korkeakoulujen kielikeskuksen edustajina Liisa Löfman (hänen virkavapautensa aikana vuoden 1986 ajan Raija Markkanen), joka toimii työryhmän puheenjohtajana, Tuija Nikko ja Markku Helin, joka

on työryhmän sihteeri. Tämä työryhmä on yhteistyössä Birminghamin yliopiston Englannin kielen ja kirjallisuuden laitoksen kanssa sekä eräitä suomalaisia asiantuntijoita apunaan käyttäen laatinut ensimmäiselle PILC-kurssille ohjelman. Työryhmä on saanut arvokasta apua myös British Councililta, jonka Assistant Representative Paul Docherty on osallistunut aktiivisesti ohjelman valmisteluun ja toteutukseen.

OHJELMAN SISÄLTÖ JA TAVOITTEET

Ensimmäinen, syyskuussa alkanut opiskeluperiodi sekä ensimmäinen seminaari (5.-9.1.1987) käsittelevät opetusmateriaaleihin, niiden laatimiseen ja käyttöön liittyviä ongelmia, kuten kielitaidon eri osa-alueiden integrointia, opetusmateriaalin autenttisuutta sekä kielitaidon mittaamisen ja testauksen mahdollisuuksia. Toinen seminaari (25.-29.5.1987) ja sitä edeltävä opiskelujakso käsittelevät puhutun ja kirjoitetun kielen diskurssia ja niiden tarkoituksena on antaa opettajille teoreettista tietoa ja käytännön ohjausta kieliaineksen analyysiä varten, jotta he kykenisivät entistä paremmin systematisoimaan oppimateriaalin valintansa ja opettavan kieliaineksen. Kolmannen opiskeluperiodin ja elokuussa 1987 järjestettävän seminaarin aiheena on opetusmetodologia, erityisesti viime aikoina esiin tulleet opetusmenetelmät, kuten nk. team-teaching, tietokoneavusteinen kielenopetus ja uudenlaiset lähestymistavat tekstinymmärtämisen opettamiseen.

PILC-ohjelman tarkoituksena on antaa kielikeskusopettajille uusia ideoita käytettäväksi opetuksessa ja sen suunnittelussa, mutta samalla myös teoriatietoa, jota tarvitaan oman opetuksen kriittisessä arvioinnissa. Siten ohjelman tavoitteita voi kuvata toisaalta "akateemisiksi", toisaalta käytännöllisiksi. Toisaalta se pyrkii antamaan teoreettista taustaa opetuksen systematisointia varten, toisaalta käytännön ideoita sovellettaviksi opetukseen. Tämän vuoksi seminaareja edeltävät opiskelujaksot sisältävät sekä luettavaa että omaan opetukseen liittyviä tehtäviä, jotka käsitellään seminaareissa. Samasta syystä myös seminaareissa on sekä luentoja että runsaasti ryhmätyöskentelyä. Esimerkkinä ohjelman sisällöstä ja tarkoituksesta voisivat olla ensimmäisen seminaarin päämäärät, jotka työryhmä ja seminaarin luennoitsijat ovat määritelleet seuraavasti: (1) to bring teachers up to date with recent developments in materials design and testing, (2) motivating them to produce better materials and tests, (3) encouraging them to question assumptions and received wisdom, and (4) working together as teams and understanding the work and needs of teachers on the other side of the speaking/reading "fence". Kahden muun seminaarin päämäärät voidaan kuvata, mutatis mutandis, samankaltaisiksi. Yksi ohjelman tärkeä tavoite on myös tuoda yhteen tekstinymmärtämisen ja puhutun kielen opettajat sekä eri kielten opettajat.

Kolmen seminaarin lisäksi pidettiin tarpeellisena järjestää kurssin alkajaisiksi orientoitumispäivä, joka pidettiin Jyväskylässä 3.9.. Sen tarkoituksena oli perehdyttää osanottajat kurssin tavoitteisiin, jakaa heille kirjalliset ja tehtävät ensimmäistä opiskeluperiodia varten sekä yleensä antaa heille informaatiota käytännön järjestelyistä. Ylimääräisenä kokoontumisena PILC-ohjelmaan osallistujilla on lisäksi ollut "mid-term meeting" British Councilissa. Sen järjesti Paul Docherty, joka myös johti siellä tehtyjä ryhmätöitä. Kokoontuminen oli erinomainen tilaisuus osallistujille päästä ryhmätyöskentelyn alkuun ja tutustua toisiinsa. Seminaarien työskentelyä varten osallistujat on jaettu viiteen kuuden hengen ryhmään. Seminaareissa luentoja seuraa aina johdatus ryhmätyöskentelyyn, itse työskentely ryhmässä ja lopuksi työn yhteenveto yhteisissä istunnoissa. Ohjelmaa valmistelleen työryhmän jäsenet toimivat seminaareissa ryhmien ohjaajina, mutta vain mikäli ryhmät apua tarvitsevat, muuten kukin ryhmä muotoilee itse dynamiikkansa ja työskentelytapansa.

Kurssiin ei sisälly tenttiä, mutta osanottajien tulee suorittaa opiskelujaksoille ja seminaarien aikana annetut tehtävät. Heidän oletetaan myös lukevan kutakin opiskelujaksoa varten määrätyt kirjat ja artikkelit. Kurssin hyväksyttävästi suoritaneet saavat siitä osallistumistodistuksen, jossa kuvataan kurssin sisältö. Kurssi ei ole tarkoitettu kielikeskusopettajaksi pätevyitymistä varten, vaan meriitiksi, jonka kielikeskukset toivottavasti ottavat huomioon. Tärkein päämäärä on kuitenkin antaa tietoa ja ideoita niille kielikeskusopettajille, jotka haluavat kehittää omaa opetustaan. Tämän lisäksi Birminghamin yliopiston kanssa käydään neuvotteluja siitä, että PILC-ohjelmaan osallistujat voisivat saada kurssin osaksi Birminghamin yliopiston nk. Sandwich MA -tutkintoa, mikäli he haluaisivat tämän tutkinnon suorittaa.

Jäljempänä ovat kahden ensimmäisen seminaarin ja opiskeluperiodin kirjalliset, jotka toivottavasti edelleen selvittävät ohjelman tavoitteita. Kolmannen seminaarin ja opiskeluperiodin lukulistaa ei vielä ole lopullisesti laadittu, koska seminaarin birminghamilainen ja suomalainen luennoitsija eivät ole vielä tavanneet sopiakseen yksityiskohtaisesti niiden sisällöstä.

PILC-KIRJALISTA

1. General background (keväällä kurssille hyväksytyille suositeltu lukulista kurssille orientoitumista varten)
 - van Els, T., T. Bongaerts, G. Extra, C. van Ols, and A.M. Janssen-van Dieten. 1984. Applied Linguistics and the Learning and Teaching of Foreign Languages. London: Edward Arnolds.
 - Littlewood, W. 1981. Communicative Language Teaching - an Introduction. Cambridge: Cambridge University Press.
 - McDonough, J. 1984. ESP in Perspective: a Practical Guide. London: Collins.
 - Widdowson, H.G. 1978. Teaching Language as Communication. Oxford: Oxford University Press.
2. Books on materials and testing
 - Alderson, J. & A. Hughes (eds.) 1981. Issues in Language Testing. London: Pergamon.
 - Candlin, C. (ed.) 1981. The Communicative Teaching of English. Harlow: Longman.
 - Carroll, B. 1980. Testing Communicative Performance. An Interim Study. Oxford: Pergamon.
 - Coulthard, R.M. 1985. An Introduction to Discourse Analysis (esp. Ch. 4). Harlow: Longman.
 - Finocchiaro, M. & S. Sako (eds.) 1983. Foreign Language Testing: A Practical Approach. New York: Regents Publishing Company.
 - Hoey, M. 1983. On the Surface of Discourse. (esp. Chs. 3, 6, 7). London: Allen and Unwin.
 - Oller, J. 1979. Language Tests at School. London: Longman.
 - Ur, P. 1984. Teaching Listening Comprehension (esp. Part 1.). Cambridge: Cambridge University Press.
3. Books on discourse analysis
 - Coulthard, R.M. 1985. An Introduction to Discourse Analysis. London: Longman. (Ch. 6)

- Halliday, M.A.K. 1985. Introduction to Functional Grammar. London: Edward Arnold. (Ch. 9)
- Hoey, M. 1983. On the Surface of Discourse. London: Allen and Unwin.
- Sinclair, J.McH. & R.M. Coulthard. 1975. Towards an Analysis of Discourse. London: Oxford University Press.
- Stubbs, M. 1983. Discourse Analysis. The Sociolinguistic Analysis of Language. Oxford: Blackwell.
- Ventola, E. 1986. The Structure of Social Interaction. London: Frances Pinter. (Ch. 1)
4. Recommended reading (tarkoittaa kirjoja/artikkeleita, joita ei ole välttämätöntä lukea mutta joita suositellaan, koska luennoitsijat tulevat seminaareissa niihin viittaamaan. Ne ovat osanottajien saatavilla seminaareissa.)
- 1st seminar:
- Byrne, D. 1976. Teaching Oral English. Harlow: Longman.
- Edge, J. 1984. "Structuring the information gap". ELT Journal, vol. 38, No. 4, 256-261.
- Grellet, F. 1981. Developing Reading Skills. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnson, K. & K. Morrow. 1981. Communication in the Classroom. Harlow: Longman.
- Klippe, F. 1984. Keep Talking. Cambridge: Cambridge University Press.
- Williams, R. 1986. "Top ten" principles for teaching reading, ELT Journal, vol. 40, No. 1, 42-45.
- AFinLA Yearbook 1985
- Alderson, J. (ed.) 1985. Evaluation. Lancaster Practical Papers in English Language Education, Vol. 6. Oxford: Pergamon.
- Hauptman, P.C., R. LeBlanc & M. Bingham Wesche (eds.) 1985). Second Language Performance Testing. University of Ottawa Press.
- Rivera, C. (ed.) 1984. Communicative Competence Approaches to Language Proficiency Assessment: Research and Application. Avon: Multilingual Matters Ltd.
- 2nd seminar:
- Brazil, D. 1985. The Communicative Value of Intonation. Discourse Analysis Monograph No. 8, English Language Research, University of Birmingham.
- Brazil, D., M. Coulthard & C. Johns. 1980. Discourse Intonation and Language Teaching. London: Longman.
- Berry, M. 1981. 'Systemic linguistics and discourse analysis: a multilayered approach to exchange structure', in Coulthard, M. & M. Montgomery (eds.). Studies in Discourse Analysis. London: Routledge, 120-145.
- Burton, D. 1982. 'Conversation Pieces', in Carter, R. & D. Burton, Literary Text and Language Study. London: Edward Arnold, 86-115.
- Dijk, T. van. 'Text und Interaktion - Das Gespräch', in van Dijk, T. 1978/80. Textwissenschaft, Tübingen: Max Niemeyer. (Ch. 5 and Ch. 7).

- Dijk, T. van. 1980. Macrostructures: An Interdisciplinary Study of Global Structures in Discourse, Interaction and Cognition. Hillsdale, N.J.: Erlbaum.
- Hasan, R. 1980. 'The texture of a text, in either Halliday, M.A.K. & Hasan: 'Text and context: aspects of language in a social-semiotic perspective, Sophia Linguistica (Working Papers in Linguistics), 6, or in Halliday, M.A.K. and R. Hasan (1980/85) Language, Context and Text. Geelong: Deakin University Press.
- Hasan, R. 1984. 'Coherence and cohesive harmony', in Flood, J. (ed.) Understanding Reading: Comprehension. Newark: Delaware International Reading Association, 181-219.
- Fries, P.F. 1981. 'On the status of theme in English: Arguments from discourse', Forum Linguisticum, 6, 1-38. (Also to be found in Petöfi, J.S. & E. Sozer (eds.) 1983. Micro and Macro Connexity of Texts. Hamburg: Helmut Buske Verlag, 116-152.
- Swailes, J. 1985. 'A genre-based approach to language across the curriculum', Paper delivered at R.E.L.C. Conference Singapore 1985.
- Winter, E.O. 1977. 'The clause relational approach to English text', International Science. Vol. 6.

Ullamaija Fiilin

Raija Hämelin

Tapani Lehtovirta

Helsingin yliopiston kielikeskus

ATT FÖRSTÅ VARANDRA I SYDNORDEN

Nordiska språk- och informationscentret, Nordiska språksekretariatet och fondet för dansk-norsk samarbete arrangerade 7-9 november 1986 ett seminarium på Schaeffergården i Gentofte, Danmark. Temat var "Att förstå varandra i Sydnorden", dvs. språkförståelse i Norden med särskild tonvikt vid Sydnorden. Seminariet var det tredje i serien efter "Att förstå varandra i Nordkalotten" och "Att förstå varandra i Mellannorden".

Denna gång lades huvudvikten vid språkförståelse mellan danskan och de övriga språken. Seminariet var avsett för lärarutbildare och -fortbildare, representanter för vuxenutbildning, lärare och opinionsbildare. Alla de nordiska länderna var representerade. Från Finland deltog chefen och utbildningschefen för Nordiska språk- och informationscentret, tre språkcenterlärare från Helsingfors och en från Åbo, en

representant för Hanaholmen, Rundradion och den fria vuxenutbildningen. Från de övriga nordiska länderna kom representanter för högskolor, den fria vuxenutbildningen, radiobolag, regionala och lokala nordiska samarbetsprojekt.

Eftersom deltagarna kom från många olika områden var också föredragen mångfacetterade och informativa. Med tanke på språkcenterlärare var det synnerligen givande att lyssna på prof. Ulf Teleman från Lunds universitet samt Catharina Grünbaum från Svenska språknämnden i Stockholm.

Teleman talade om svensk - dansk språkförståelse. Som alla vet vållar danskan oftast svårigheter eftersom det danska uttalet avviker så starkt från det skrivna språket - situationen är alltså ungefär densamma som i engelskan och franskan. För att förstå ett språk måste man först kunna uppfatta fonemen (grafemen i det skrivna språket), därefter måste man ha kännedom om lexikonet och grammatikaliska regler - om någon t. ex. talar svenska och säger /krap:/, så uppfattar en svensk fonemföljden alldeles riktigt och vet, att ordet inte har någon betydelse, men om någon säger det på dansk så är det, för en svensk, inte längre lika självklart att det inte existerar ett sådant ord. Först efter dessa faser kommer den viktigaste, dvs. djupförståelsen, det att man begriper innebörden. När en icke-dansk lyssnar på danska måste han el. hon ofta koncentrera sig så intensivt på de två första stadierna att innebörden blir i någon mån diffus. Förutom denna lingvistiska kompetens måste följande förutsättningar beaktas: störning, motivation och exponering. Ju färre störningar det finns och ju flera kanaler vi har till vårt förfogande desto lättare är det att förstå. Teleman rekommenderade till exempel att danskarna skulle dela ut manuskriptet då de håller ett föredrag för att ge åhörarna stöd från det skrivna språket. Motivationen att förstå ett språk är ändå det allra viktigaste: om man inte vill så kan man inte. Viktigt är också att nordbor exponeras för grannspråken, skolbarn kan t. ex. läsa Kalle Anka eller datatidningar på grannspråken (så att den första kontakten med ett grannspråk i skolan inte är ett höglitterärt verk, t. ex. Bellman).

Catharina Grünbaum talade om kommunikationsteknik i sitt inlägg och gav praktiska råd om hur man bäst kan förstå varandra i Norden. I stort sett finns hennes upplysningar i boken "Att förstå varandra i Norden" (utg. av Nordiska språksekretariatet). Hon rekommenderade att nordbor i all kommunikation med varandra skulle använda nordiska språk, bl. a. eftersom engelskan inte exakt och nyanserat kan beskriva förhållandena i Norden. Och om nordbor talar engelska, säger de det de kan och inte det de vill.

Ulla Börestam, forskare vid Uppsala universitet, redogjorde för sin undersökning om svenska skolbarns förmåga att förstå talad danska. Enligt henne har danskan under de senaste årtiondena ändrats så radikalt att man t.o.m. kunde tala om en ny språk-historisk period. Hennes resultat visade att svenskarna hade lättare att förstå äldre danskar, vilkas uttal står närmare det skrivna språket än de ungas. Börestams metoder kritiserades dock av seminariedeltagarna så att en viss reservation till hennes resultat är på sin plats.

Förutom Börestam behandlade också många andra förståelseproblem mellan de stora språken danska, norska och svenska. Föga överraskande är att talad danska är det språk som är svårast att förstå, medan norrmännen uppfattas bästa av både svenskar och danskar och de förstår bäst alla andra. Detta torde åtminstone delvis bero på att norskan uppvisar flera varianter och därför är norrmännen vana vid olika språkformer i sitt eget land och visar därmed större tolerans. Danskan är mycket centraliserad och de dialektala skillnaderna är mindre än i norskan. Finländare och islänningar som talar svenska resp. danska förstås också lätt.

De övriga föredragen gav intressanta inblickar bl. a. i den fria vuxenutbildningen, lokala och regionala samnordiska projekt samt radiobolagens samarbete i grannspråksundervisningen.

En del av deltagarna hade med sig undervisnings- och informationsmaterial. Hanaholmens och Nordiska språk- och informationscentrets material torde vara känt för alla svensklärare. De nordiska radiobolagens material kunde mycket väl användas i undervisningen vid språkcentren.

Utöver det egentliga seminarieprogrammet kunde kursdeltagarna rekreera sig i trevlig samvaro samt njuta av det danska kökets delikatesser. Vi tackar för oss och ser fram emot en ny exponering till de nordiska språken.

Marja-Liisa Tumpilla / Korkeakoulujen kielikeskus
Taina Uimonen
Heli Viitanen

AFinLAN SYYSSYMPOSIO 1986

Joensuussa 22.-23.11.1986 pidetyn AFinLAN syyssymposion teemana oli kielten oppimateriaalit ja oppimateriaalien kieli. Symposion avasi järjestelytoimikunnan puheenjohtaja, Joensuun yliopiston englannin laitoksen professori Pekka Hirvonen, joka toivotti osanottajat tervetulleiksi toivomalla ettei kukaan symposion jälkeen tuntisi tehneensä hukkareissua susirajalle - tuskinpa kukaan oli tätä mieltä.

Symposion ensimmäisen esitelmän piti apul.prof. Viljo Kohonen (Tampere) kielten oppimateriaalien kehittämiskysymyksistä. Hän aloitti katsauksella kieli- ja oppimisteorioiden, kielen opetuksen ja testauksen suhteisiin sekä näiden liittyviin käytäntöön. Kohonen jatkoi puhumalla tehokkaaseen kielen oppimiseen liittyvistä tekijöistä eli syötöksen, viestinnän, oppimisilmapiirin ja oppimisen laadusta. Kohonen painotti myös opettajan roolia tutkijana ("teacher as a researcher") sekä

opettajan työn tukemisen tärkeyttä. Tärkeää on myös tutkia, missä määrin oppimateriaaleissa on esillä käsitys kielestä moniulotteisena kokonaisuutena. Eila Hämäläisen (Helsinki) aiheena oli suomi vieraana kielenä -kurssit ja niiden oppimateriaalit. Ongelmana on mm. opetusryhmien heterogeenisuus: suomea ei voida kontrastoida mihinkään tiettyyn kieleen, opetusta tukemassa ei ole yhteistä kieltä eikä yhteistä kieliopin käsitteistöä.

Iltapäivän ohjelma alkoi Glyn Hughesin (Jyväskylä) demonstraatiolla tietokoneohjelmien (Wordmill ja Textmill) käytöstä kielten opetuksessa. Tietokonepelkoa (?) lievennettiin ohjelmien käyttöharjoittelulla. Lauantain viimeiset puheenvuorot noudattelivat perinteisempää seminaarilinjaa. Peter af Trampe (Tukholma) kritisoi Krashenin monitoriteoriaa sekä käsitteli kieliopin roolia vieraan kielen opetuksessa. Hannele Dufva (Jyväskylä), Pertti Hurme (Jyväskylä), Michael O'Dell (Jyväskylä) ja Ilkka Raimo (Turku) raportoivat neliosaisessa puheenvuorossaan ääntämisopetusmateriaaleista, joita on kerätty noin 20 kielestä. Esitys käsitteli ääntämisopetuksen periaatteita, foneettisen kuvauksen ongelmia, latinaistamista sekä kuvauksen normatiivisuuden ja kielen todellisen variaation suhdetta.

Joensuun kaupunki osoitti vieraanvaraisuuttaan järjestämällä iltavastaanoton kaupungintalolla, jossa kaupunginjohtaja Aaro Heikkilä toivotti symposion osanottajat tervetulleiksi. Ilta jatkui yliopistolla joensuulaisten järjestämällä ohjelmallisella illanvietolla.

Symposion toisena päivänä korostui autenttisten tekstien osuus oppimateriaaleissa. Raija Ryhäsen (Tampere) esitelmän aiheena oli vieraan kielen opetustekstien piirteet ja tekstien yksinkertaistamisen aiheuttamat ongelmat - esimerkkinä hän käytti ruotsin kielen opetustekstejä. Taina Pitkänen-Koli (Oulu) halusi kiinnittää huomiota oppikirjojen antamaan kuvaan sukupuolirooleista sekä opetuksessa vaikuttavaan piilo-opetussuunnitelmaan. Oppikirjojen antama kuva maailmasta on usein todellisuuttakin konservatiivisempi. Apul.prof. Arto Kirri (Oulu) kertoi sanajärjestyksen kuvauksen perinteisistä ja kuvausta syventävistä uusista piirteistä ruotsin kieliopeissa. Peep Nemvalts (Oulu) esitteli Viron uusien äidinkielen oppimääräsuunnitelmien keskeisiä tavoitteita sekä uusia oppimateriaaleja. Ian Morris-Wilsonin (Oulu) esitelmän aiheena oli "The Sound of Silent Textbooks". Hän kritisoi englannin oppikirjojen ääntämisohjeiden sekavuutta ja epäjohdonmukaisuutta. Ohjeiden avulla tulisi pystyä ääntämään ilman opettajan ja/tai nauhan antamaa mallia. Dorothy Economou (Ateena) puhui autenttisesta kielestä ja sen käytöstä suullisen kielitaidon oppimateriaalissa, jonka hän oli laatinut Australiaan tulleiden siirtolaisten sosiaalisen kielitaidon kohentamiseksi. Materiaali sisältää autenttisia keskustelukatkelmia ("coffee break conversations") opetuskäyttöön muokattuina.

Sunnuntai-iltapäivän ohjelman aloitti Anna Mauranen (Helsinki) katsauksella kielikeskuksissa käytettäviin englannin tekstinymmärtämismateriaaleihin. Hän kiinnitti huomiota tekstien valintakriteereihin ja opetusmenetelmällisiin ratkaisuihin.

Tuija Nikko (Jyväskylä) käsitteli esitelmässään kielitaidon osa-alueiden integrointia ruotsin kielen kielikeskusopetuksessa ja oppimateriaaleissa. LSP-opetukseen perinteisesti liittyneestä eriyttämisperiaatteesta on oppimisen prosessinomaisuutta käsittelevän uuden tutkimustiedon myötä siirrytty lähemmäksi kielitaidon osa-alueiden integrointia. Autenttisten materiaalien ja oppimateriaalien suhteista puhui Eija Ventola (Helsinki). Hänen mukaansa oppikirjojen tilannesidonnaiset mallidialogit ovat toisaalta liian täydellisiä, toisaalta vaillinaisia: dialogeista puuttuu aidolle diskurssille tyypillisiä piirteitä sekä rakenne. Sosiaalisen interaktion globaaliseen luonteeseen on oppikirjoissa kiinnitetty liian vähän huomiota. Ventola toivottaisi autenttiset tekstit tervetulleiksi kieltenopetukseen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Symposion viimeisessä puheenvuorossa Pirjo-Liisa Vatanen (Joensuu) puhui keskiasteen oppikirjojen kielestä. Lukemisen ymmärtämisen tutkimuksesta saadut tulokset näyttävät osoittavan epäsuhtaa oppijan todellisen kognitiivisen tason ja oppikirjojen tekstin vaatiman kognitiivisen tason välillä. Oppilaalla tulisi olla oikeus ymmärtää oppikirjojaan omalla äidinkielellään!

Symposiossa pidetyt esitelmät julkaistaan AFinLAN vuosikirjassa 1987. Ensi vuoden symposio pidetään Helsingissä.

L. Liefländer-Koistinen

Savonlinnan kääntäjänkoulutuslaitos

PROF. DR. G. HELBIG ÜBER "TEXT UND TEXTLINGUISTIK"

Anläßlich des III. gemeinsamen Fachspracheseminars des Zentralen Spracheninstituts Jyväskylä und des Kulturzentrums der DDR am 24.-25.10.86 in Helsinki hielt Prof. Dr. G. Helbig aus Leipzig einen grundsätzlichen und umfassenden Vortrag zum Thema "Text und Textlinguistik". Helbig stellte zu Beginn fest, daß der Text als oberste sprachliche Einheit von der bisherigen Grammatik zumindest als Kontext mit einbezogen worden sei. Er unterschied Textsemantik und Textsyntax (die vielfach als "Textgrammatik" zusammengefaßt werden), Textpragmatik und Textphonetik. Daneben befaßten sich aber auch Stilistik und Rhetorik mit dem Text. Im ganzen gäbe es nur ein uneinheitliches Bild von dem, was eigentlich ein Text sei. (Dies zeigte auch eine von Helbig vervielfältigte Zusammenstellung von Textdefinitionen von u.a. Agricola, Harweg, Isenberg, Pfütze, S. J. Schmidt, Steinitz und Viehweger.)

Hinsichtlich der linguistischen Entwicklung hob Helbig die "kommunikativ-pragmatische Wende" der Linguistik seit ca. 1970 hervor, die auch das Entstehen neuerer Disziplinen (wie der Textlinguistik) zur Folge hatte. Während die Linguistik zwischen Saussure und Chomsky den realen Bezug der Sprache ausgeklammert habe, würde heute berücksichtigt, daß Sprache ja kein Selbstzweck sondern ein Mittel zur Kommunikation sei. Diese aber erfolge immer in Form von Texten, nie in Sätzen oder Wörtern. Eine auf Texte konzentrierte Linguistik würde der Sprache sicher besser gerecht. - Sprachliche Kommunikationsakte würden nicht nur als Zeichenfolgen, sondern als Texte in ihrer Handlungsbezogenheit gesehen. Die Sprechakttheorie sehe Texte als vollzüge von Sprechhandlungen mit lokutivem Akt + illokutivem (+ perlokutivem) Akt. Hier gäbe es Versuche zum Erschließen der Texte durch Interpretation ihrer Sprechhandlung. Es werde davon ausgegangen, daß Sprecher Handlungen ausübten, wobei Texte zum Ausdruck dienten. Textlinguistik und Text seinen Erscheinungen mit doppeltem Aspekt.

Helbig bewertete diese Ansätze als Versuche zur Erweiterung des linguistischen Systems und als dialektische Aufhebung des nur auf Sprache konzentrierten Aspekts durch Einbeziehung der Handlung. Er wies jedoch zugleich darauf hin, daß zwar die Textlinguistik inzwischen zu den beliebtesten Bereichen der Linguistik zähle, es aber nicht gelungen sei, die wesentlichen Probleme zu klären. Es gäbe heute keinen Zweifel mehr an der Textlinguistik als selbständiger Disziplin, es sei aber nicht gelungen, ein einheitliches, konsistentes System zu schaffen. Die Forderung nach einer "transphrastischen Linguistik" erwies sich nach Helbigs Auffassung als zu allgemein. Die Schwierigkeiten spiegelten sich in der verschiedenen, sehr unterschiedlichen Textdefinitionen: der Text werde z.B. definiert als kohärente Folge von Sätzen oder es werde festgestellt, ein Text bestehe aus Textemen (Sätzen), die kohärent seien. Gerade in dem Nachweis, worin die Kohärenz bestehe, unterschieden sich die Definitionen. Bei den Definitionen von U. Große und S. J. Schmidt z.B. klinge dann immer deutlicher die kommunikative Funktion an.

Helbig hob hervor, daß sich hinter den verschiedenen Aspekten verschiedene Textebenen verbergen. Es handle sich um Textkohärenz auf unterschiedlichen Ebenen: die syntaktische Kohärenz - reiche für einen Text nicht aus, die semantische Kohärenz - dadurch unterschieden sich zwar Texte von z.B. Wörterbüchern, sie reiche aber auch nicht aus. Der Kohärenzbegriff selbst müsse erweitert werden um die kommunikative Dimension. Den Vertextungsmitteln, die Voraussetzung für die Kohärenz eines Textes seien, entsprächen auf der Ausdrucksseite bestimmte Mittel, z.B. koordinierende. Hinsichtlich der Isotopie von Texten sagte Helbig, eine Äußerung sei dann isotop, wenn ihre Elemente wenigstens ein gemeinsames Sehen hätten, deutlich würde dies in vielen Fällen durch implizite Verknüpfungen des Textes, durch konnexe Mittel.

Die unterschiedlichen Ansätze in der Textlinguistik führte Helbig schließlich auf zwei zurück, und zwar den sprachsystematischen Ansatz und den kommunikativen. Während beim ersteren die herkömmliche Grammatik nur erweitert sei, komme beim

letzteren eine völlig neue Dimension der Linguistik zum Tragen: der Text wird zu einer Größe, die nicht mehr allein sprachlich zu bestimmen ist. Hierzu wies Helbig auf S. J. Schmidts Texttheorie hin, die eine Theorie der sprachlichen Kommunikation ist, wobei Sprache als Instrument gesellschaftlichen Handelns gesehen wird - determiniert von sozialer Interaktion, (vgl. auch Kummer und Breuer). Im folgenden stellte Helbig die propositionale Auffassung vom Text der dynamischen gegenüber. Texte als Produkte sprachlicher Tätigkeit könnten nur im Vergleich mit Parametern gesehen werden, auch die nonverbale Interaktion müsse mit berücksichtigt werden. Mit Hilfe der propositionalen Auffassung sei es nicht möglich zwischen Satz und Text zu unterscheiden, daher sei auch Skepsis gegenüber der Textgrammatik angebracht. Auch gelte nach propositionaler Auffassung der Text als zeitlich unabhängige Erscheinung.

Abschließend hob Helbig hervor, daß die beiden Auffassungen nicht als sich ausschließende angesehen werden müßten, der kommunikative Ansatz schließe vielmehr den propositionalen ein. Die Textlinguistik sei kein Gegenstück zur Linguistik des Sprachsystems. Handlungsorientierte Textmodelle verlören manchmal ihr Erklärungspotential, weil es zum einen noch keine Theorie des sprachlichen Handelns gäbe und zum anderen die vorhandenen Regeln für Handeln zu allgemein seien und nicht auf sprachliches Handeln bezogen.

Helbig gab zum Schluß noch einige Literaturhinweise, wobei er Isenberg und seinen Texttypendefinitionen erwähnte und auf die grundlegende Arbeit von Barbara Sandig (Stilistik: sprachpragmatische Grundlegung der Stilbeschreibung. Berlin 1978), die nach Auffassung von Helbig brauchbare Kriterien zur Klassifizierung enthalte, hinwies.

Nach einer Kaffeepause ergab sich noch in kleinerem Kreis parallel zur Tagung der Arbeitsgruppen, die Möglichkeit mit Herrn Prof. Helbig weiterzudiskutieren bzw. Fragen zu stellen. Es wurde u.a. gefragt, wie Herr Prof. Helbig die Bedeutung der Partikeln heute sehe und ob er sich weiterhin mit dieser Wortgruppe beschäftige. In seiner Antwort gab Helbig einige grundsätzliche Erläuterungen zur Entwicklung der Partikelforschung: er stellte fest, daß Partikeln früher in der Grammatik "untergebuttert" wurden, d.h. nicht als eigenen Wortklasse anerkannt wurden, auch wurden den Partikeln bestimmte Merkmale zugeschrieben, die nur einigen zukamen. Heute könne man jedoch sagen daß z.B. Abtönungspartikel etwas ganz anderes seien als Gradpartikeln. Abtönungspartikel spielten eine Rolle im Rahmen der Sprechakttheorie (Wunderlich etc.) und Konversationsanalyse als Sprechaktmodifikatoren, illokutive Indikatoren (vgl. auch: G. Helbig, Partikeln als illokutive Indikatoren im Dialog, DaF 14, 1977). In Bezug auf Harald Weydt's erste Untersuchung zu den Abtönungspartikel wies Helbig darauf hin, daß man heute zwei Thesen habe korrigieren müssen, und zwar seien die Abtönungspartikel nicht immer unbetont und sie hätten doch Erststellenfähigkeit. Im Unterschied zu Abtönungspartikel bezögen sich Gradpartikeln immer auf eine bestimmte Stelle im Satz, sie hätten quantifizierende oder skalierende Bedeutung, wie auch der folgende Beispielsatz illustriert: "Er (sogar)

hat (sogar) seiner Frau (sogar) Blumen (sogar) geschenkt." - Steigerungspartikeln dagegen bezögen sich auf Eigenschaften, die immer durch ein Adjektiv ausgedrückt würden, sie stehen immer vor dem Adjektiv. - Weiterhin meinte Helbig, nicht wäre eventuell ein Kandidat für eine Abtönungspartikel. Die Klasse der negierenden Partikeln (niemand, keiner etc.) gehörten nicht dazu. Es gäbe auch noch die Satzpartikeln (Genau. Eben. Gerade.), die vielleicht reduzierte Abtönungspartikeln seien. In vielen älteren Grammatiken werden auch als und wie als Partikeln bezeichnet, dies sei aber eher eine Verlegenheitslösung, diese Wörter paßten nicht in die Wortklasse hinein. Noch eine Partikel gäbe es, das wäre zu. Diese Partikel ist oft syntaktisch obligatorisch, aber ohne eigene Bedeutung. Abschließend betonte Helbig, daß Partikeln nichts am Wahrheitsgehalt der Sätze veränderten. Er erwähnte das bekannte Partikelparadoxon (H. Weydt) der Forschung: wenn man nur die Funktionen einzelner Partikeln beschreibt, atomisiert man die Bedeutung, aber wenn man nur von der kommunikativen Funktion ausgeht, so reicht das auch nicht. Prof. Helbig arbeitet z. Zt. an einem Lexikon für Partikeln, daß in absehbarer Zeit erscheint.

Dagmar Neuendorff

Oulun yliopiston kielikeskus

BERICHT ÜBER DAS 3. FACHSPRACHE- SEMINAR ZUR WEITERBILDUNG FINNISCHER DEUTSCHLEKTOREN

Von Freitag, den 24.10.1986 bis Samstag, den 25.10.1986 fand in Helsinki in Zusammenarbeit des Kulturzentrums der DDR und des Zentralen Spracheninstituts der Finnischen Hochschulen das 3. Fachsprache-Seminar zur Weiterbildung finnischer Deutschlektoren statt. Das Programm war mit dem Wechsel von Plenarvorträgen und Arbeitsgruppen abwechslungsreich und vielseitig gestaltet und bot den Teilnehmern Raum für Eigenaktivität und die Betonung der Interessenschwerpunkte. Auf die Begrüßung durch den Leiter des Deutschlektorats, Herrn Dr. Hipp, folgten zwei Plenarvorträge, die sich mit zentralen Fragen der Textwissenschaft und fachsprachlichen Texten als eines Teils dieser Wissenschaft befassten.

Der einführende Vortrag wurde von Prof. Dr. G. Helbig zu dem Thema "Text und Textlinguistik" gehalten. Prof. Helbig gab hier einen breit gefassten Überblick über die Forschung auf dem Gebiet der Textlinguistik, ihren gegenwärtigen methodischen Stand und zukünftige Aufgaben. Ein ausführliches Referat dieses Vortrages enthält der Beitrag von Dr. Luise Liefländer-Koistinen in diesem Heft.

Den anschließenden - zweiten - Plenarvortrag hielt Dr. C. Köhler über das Thema: "Verben in deutschsprachigen Fachtexten". Das recht speziell klingende Thema führte direkt in das Zentrum von Fragen die Fachsprachen und ihre Behandlung im Fremdsprachenunterricht betreffen.

Dr. Köhler ging von der Feststellung aus, dass zwischen Fachsprachenlinguistik und Fremdsprachendidaktik leicht eine theoretische Distanz entsteht, die aber von der Sache her unnötig ist. Zu postulieren sei das Ineinandergreifen beider Gebiete.

In seinem Vortrag zeigte Dr. Köhler sodann an Verben in Fachtexten verschiedener Fachgebiete, wie linguistische Erkenntnisse für die Didaktisierung fachsprachiger Texte nutzbar gemacht werden können.

Anhand von drei Fachtexten von mittlerem fachsprachlichem Niveau aus den Gebieten Technik und Medizin wies Dr. Köhler nach, dass die verwendeten Verben selbst informationsarm sind. Die Hauptinformation läge in den Substantiven, wobei es sich allerdings oft um Substantivierungen von Verben handelt. In dieser starken Nominalisierung und der dadurch bedingten Kondensation wurde ein wesentlicher Stilzug fachsprachlicher Texte gesehen. Folgendes Beispiel konnte überzeugen: "'Das Kaltwalzen geschieht durch ...' nicht: *man walzt kalt, indem man ..."!

Ferner wurde anhand des Materials aufgezeigt, dass die Aussage, in fachsprachlichen Texten überwiegen die Funktionsverbgefüge, dahingehend differenziert werden muss, dass im fachterminologischen Bereich des Wortschatzes Substantiva und freie Fügungen dominieren, im allgemeinwissenschaftlichen Bereich dagegen die Funktionsverbgefüge, während die Verben selbst fachübergreifend angesiedelt sind. (Meines Erachtens von besonderem Interesse ist, dass sich dieses Ergebnis aus Fachtexten verschiedener Wissenschaftsbereiche (Medizin, Technik) sowie unterschiedlicher Textsorten (Lehrbuch, Bericht) ermitteln liess.)

Zu üben sei demnach u.a. (im Anschluss an die Verständnissicherung, für die ein Arbeitsblatt vorgesehen war) die oben beschriebene besondere Form der textualen Kondensierung auf den unterschiedlichen Ebenen des Wortschatzes (was deren Erkennung und Benennung voraussetzt).

Indem man weiterhin die Kommunikationssituation ändert, aus dem Bericht (Praet.) etwa eine Beschreibung (Praes.) macht, kann eine den jeweiligen Text ganzheitlich umgreifende temporale Umgormung vorgenommen werden. Eine mediale Umwandlung (etwa eines formalen schriftlichen Berichtes in einen informell-mündlichen) führt bereits auf einer frühen Ebene in Fragen der Sprachverwendung in verschiedenen Anwendungsbereichen ein. Arbeitsformen wie die oben beschriebenen scheinen mir insofern von besonderem Interesse, weil sie die behandelten Texte nicht atomisieren und Aspekte des Sprachsystems sowie der Anwendung gemeinsam behandeln.

Der dritte Plenarvortrag schliesslich wurde am Samstag morgen von Dr. Jank gehalten und hatte das Thema "Zum Verhältnis von Allgemein- und Fachsprachlichem im Fachsprachenunterricht Deutsch für Ausländer". Anhand einer Übersicht illustrierte Dr. Jank die Eingebundenheit der Didaktik des Fachsprachenunterrichts Deutsch in andere Wissenschaftsgebiete. Hervorgehoben wurden einerseits die Beziehungen zur Linguistik (Textlinguistik und Psycholinguistik), andererseits die Bindungen an die Allgemeine Didaktik und Fremdsprachentheorie. Didaktik des Fachsprachenunterrichts Deutsch für Ausländer erweist sich so als ein mit der jeweiligen Fachwissenschaft und deren Methodik verbundener Spezialfall der oben genannten Wissenschaftsbereiche.

Anschliessend wies Dr. Janz auf signifikante "Unterschiede Zwischen allgemeinsprachlichem und fachsprachlichem Unterricht Deutsch als Fremdsprache hin.

Als Ziel des allgemeinsprachlichen Deutschunterrichts nannte er die Entwicklung einer allgemeinen Sprachkompetenz, wobei alle vier Hauptsprachfähigkeiten zu erlernen seien. Von Wichtigkeit sei ferner die Schaffung von Bewusstheit bei der Rezeption und Produktion sprachlicher Zeichen. Die verwendeten Texte müssten daher in ihrer Breite denen allgemeiner Sprachverwendung entsprechen. Inbezug auf die Übungen wird die Nutzung aller Übungstypen gefordert sowie die Übung aller sprachlichen Schwerpunkte.

Gegenüber dem allgemeinsprachlichen kann fachsprachlich Unterricht Deutsch als Fremdsprache als ein stärker funktional ausgerichteter bezeichnet werden. Entsprechend der Forderung nach der Verfügbarkeit spezieller sprachlicher Mittel für die

Kommunikation im Fachgebiet handele es sich um eine speziellere Sprachverwendung. Den eher unspezifischen Lernergruppen ständen im fachsprachlich orientierten Fremdsprachenunterricht extrem adressatenspezifische Gruppen gegenüber. Im Hinblick auf die sprachliche Bewusstheit gelte es besondere Schwerpunkte zu setzen bei der Erfassung von Textstrukturierung, dem Erkennen und Benutzen verschiedener Sprachhandlungstypen usw. Zum Unterricht heranzuziehen seien Fach- bzw. Sachthemen mit adäquaten Textstrukturen unter bewusster Wahl der jeweiligen Textsorte. Aus dem Dargelegten ergibt sich von selbst, dass die Auswahl der zu übenden sprachlichen Schwerpunkte eingeschränkt und im Hinblick auf das jeweilige Fachgebiet bzw. die vorliegende Textsorte funktionalisiert vorgenommen werden muss.

Auf die Plenarvorträge folgend fanden wie bereits angedeutet die Arbeitsgruppen statt. Es waren drei Arbeitsgruppen zu folgenden Themenbereichen vorgesehen: 1. Wirtschaft und Aussenhandel (Dr. Hahn, Dr. Stormanns), 2. Industrie und Technik (Dr. Köhler, Herr Kultalahti), 3. Medizin (S. Ylönen). Die Arbeitsgruppen brachten die Ergebnisse ihrer Arbeit in die abschliessende Plenarversammlung ein, sodass die Resultate allen Teilnehmern zugute kamen. Im Folgenden werden die wichtigsten Aspekte aufgelistet:

1. Wirtschaft und Aussenhandel:

Hier ging es zunächst um eine Erweiterung des Materials durch Texte zu den Themenbereichen "Valutamarkt" und "Verträge". Ferner wurde vorgeschlagen, die Texte am Rand zu strukturieren. Grundsätzlich wurde ein Fortfahren mit der Arbeit auf dem eingeschlagenen Wege beschlossen. Überlegt wurde eine Ausweitung in der Weise, dass auch Texte zur Erweiterung der mündlichen Sprechfertigkeit gesammelt und herangezogen werden sollten.

2. Industrie und Technik

In der Gruppe Industrie und Technik ging es am Freitag um so grundsätzliche Fragen wie die des Verhältnisses von Fachkompetenz und Sprachkompetenz. Ferner wurde überlegt, ob nicht auf einer niedrigeren Stufe der Sprachausbildung (ev. bereits im gymnasialen Bereich) Elemente der Fachsprachen als Vorbereitung für spätere Sprachverwendung in den Plan aufgenommen werden könnten. Es wurde festgestellt, dass hierfür die Adaption von Fachtexten durchaus möglich und legitim wäre.

Der Zweite Sitzungstag war schliesslich praxisorientiert. An drei deutschen Fachtexten wurde jeweils eine typische Eigenart deutscher Fachtexte (Konzentration, Nominalisierung, spezifische Formen der Wortbildung) untersucht.

3. Medizin

Vor 1 1/2 Jahren wurde im Rahmen der gleichen Veranstaltung die Projektgruppe "Medizin" gebildet. Es geht um ein Projekt zur Erstellung von deutschem fachsprachlichem Material für das Leseverstehen von Medizinern. Das Projekt stellt eine Zusammenarbeit von Wissenschaftlern aus der DDR (Dresden, Leipzig, Rostock) und Finnland (Jyväskylä, Helsinki, Oulu) dar.

Das Textkorpus wird aus drei Teilen bestehen. Der erste Teil wird eine landeskundliche Einführung enthalten, die das Studium in den vier deutschsprachigen Ländern (Fachrichtung Medizin) sowie die jeweiligen Gesundheitssysteme vorstellt. Der zweite Teil, auf dem z.Zt. das Zentrum der Arbeit liegt, wird authentische deutsche medizinische Fachtexte aus Lehrbüchern, Nachschlagewerken, Fachzeitschriften und anderen Textsorten beinhalten.

Der dritte Teil schliesslich wird Interviews mit Medizinstudenten und angehenden Ärzten bringen und soll zum verstehenden Hören und Sprechen anleiten.

Der Stand der Arbeit ist folgendermassen zu charakterisieren: Mit Erscheinen dieses Heftes ist die Arbeit an dem Textkorpus abgeschlossen. Die DDR wird in Dresden eine Frequenzanalyse durchführen lassen. Aufgrund der dabei gewonnenen Ergebnisse und mit Hilfe der von der Arbeitsgruppe zum Teil schon erarbeiteten, zum Teil noch zu erarbeitenden Textanalysen soll eine solide Grundlage für die Didaktisierung des Materials gewonnen werden.

Eine erste Version des Materials hoffen wir bereits Ende 1987 einsetzen zu können.

Last but not least soll der schöne, Leipzig gewidmete Abend im Kulturzentrum erwähnt werden, der die Arbeit des Tages in einem ruhigen Miteinander ausklingen liess und Raum gab für persönliche Gespräche. Wenn eine Konferenz so intensiv und gefüllt ist, dass nicht einmal Zeit für einen Helsinki-Bummel bleibt - und man das ohne Bedauern feststellt, - dann ist den Veranstaltern nur zu danken für diesen vielseitigen Kongress.

KIRJAKATSAUS - BOOKS BRIEFLY

M. D. Stepanowa, W. Fleischer.

GRUNDZÜGE DER DEUTSCHEN WORTBILDUNG

VEB Bibliographisches Institut. Leipzig 1985. 236 Seiten.

Die Geschichte der Wortbildungslehre des Deutschen reicht bis in die Zeit der historisch-vergleichenden Sprachwissenschaft (F. Bopp, A. Schleicher u.a.) und der junggrammatischen Schule (D. Behagel, K. Brugmann u.a.) zurück. Dennoch ist es ihr bis heute nicht gelungen, sich als eine eigenständige Wissenschaftsdisziplin innerhalb der Linguistik zu etablieren. Das liegt wohl mehr im Charakter ihres Gegenstandes begründet als im Bemühen um theoretische Fundierung. Denn gerade in den letzten Jahren sind eine Reihe von Arbeiten veröffentlicht worden, die sich speziell mit Fragen der Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache befassen. Und deshalb erschien es wohl den Autoren an der Zeit, die geschichtliche Entwicklung der Wortbildungslehre und die einzelnen Ergebnisse heutiger Forschung zu analysieren und in ihren Grundzügen darzustellen. Dies um so mehr, da sich die Wortbildung heute, wie die Autoren feststellen, immer deutlicher als eine selbständige linguistische Teildisziplin profiliert.

Die "Grundzüge der deutschen Wortbildung" sind in fünf Kapitel gegliedert. Erstmals überhaupt gibt das Kapitel 1 einen wissenschaftsgeschichtlichen Abriss der Theoriebildung. Es setzt ein mit den Wortbildungslehren des 19. Jahrhunderts und führt bis zum gegenwärtigen Stand der Wortbildungsforschung. Die Traditionslinien reichen von den Arbeiten J. Chr. Adelungs und K. F. Beckers über J. Grimm und H. Paul bis zu J. Erben und der bis heute einzigen neueren Gesamtdarstellung der deutschen Wortbildung von W. Fleischer.*

Im weiteren konzentrieren sich dann die Autoren auf die Beschreibung der Wortbildung der deutschen Sprache unter synchronen Gesichtspunkten. Das Kapitel 2 behandelt Grundbegriffe und Methoden der Wortbildungslehre. In diesem Kapitel werden weiterhin einzelne Modelle und Regeln der Wortbildung beschrieben. Das Kapitel 3 gibt einen systematischen Überblick über die Bildungsarten von Substantiven, Adjektiven und Verben. Neben diesem mehr deskriptiv orientierten Teil werden Fragen des Übergangs von Kompositionselementen zu Wortbildungsmorphemen und das Problem der Abgrenzung von Halbaffix, Affix und Kompositionselement diskutiert.

* Wolfgang Fleischer. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. VEB Bibliographisches Institut. 5. Auflage. Leipzig 1983. 363 Seiten.

Ein besonderer Teil, das Kapitel 4, ist den Fragen der Sprachnorm und dem Verhältnis von Norm und System in der Sprache gewidmet. Auf die Wortbildung angewandt wird gezeigt, daß innerhalb ihres Systems neue "Momente" auftreten, die ihrerseits normativen Charakter annehmen können. Dabei beeinflussen die Realisierung von Wortbildungsmodellen sowohl innersprachliche als auch außersprachliche Aspekte. Der Frage nach dem Verhältnis von Wortbildungsmodell und sprachlicher Tätigkeit und der damit verbundenen Dynamik innerhalb des Systems ist ein gesonderter Abschnitt in diesem Kapitel gewidmet, wo eine neue Auffassung zum Verhältnis von Neologismus und Okkasionalismus begründet wird.

Das abschließende 5. Kapitel gibt einen Überblick über die Beziehungen der Wortbildung zu anderen Bereichen und Teildisziplinen der Sprachwissenschaft, so zur lexikalischen Semantik und Grammatik, zur Stilistik und Lexikographie sowie zur Textlinguistik. Jedem Kapitel ist ein ausführlicher Anmerkungsapparat angefügt (insgesamt knapp 600 Anmerkungen) was für den Leser ein tieferes und intensives Eindringen in die Problematik gestattet. Bei einer möglichen Neuauflage sollte jedoch angesichts der Fülle von Angaben und Verweisen Platz für ein systematisches Literaturverzeichnis am Ende des Buches eingeräumt werden.

Die "Grundzüge der deutschen Wortbildung" sind zwar von den Autoren als Hochschullehrbuch für die germanistische Ausbildung konzipiert, sie dürften jedoch ebenso in der Deutschlehrer- und Übersetzerbildung Anwendung finden, da sie theoretische Fragen der Wortbildung des Deutschen mit der Beschreibung von Wortbildungsmitteln und -modellen sowie ihres Funktionierens in der Rede verbinden und somit einen weiteren Leserkreis als den der Hochschulgermanistik verdienen.

Dr. Dietmar Gohlisch

LITERATUR - DICHTER, STÄTTEN, EPISODEN

(VEB Tourist Verlag, Berlin, Leipzig 1985)

Mit der sich ständig erhöhenden Zahl von Sprach- und Bildungsreisen in die DDR, so vermittelt u.a. auch das Jugendreisebüro der DDR "Jugendtourist" ein attraktives Kurzreiseprogramm für finnische Schüler und Studenten, ist das Bedürfnis nach speziellen Reisehandbüchern gewachsen.

Für den literarisch interessierten Touristen bietet der VEB Tourist Verlag Berlin/Leipzig seit 2 Jahren einen "Wegweiser zu Dichtern und den Stätten ihres Daseins und Wirkens" (s. Vorwort S. 5) in der DDR. Auf 280 Seiten mit 105 Farbfotografien werden mehr als 700 deutsche und ausländische Autoren vorgestellt, dazu die mit ihren Namen verbundenen literarischen Museen und Gedenkstätten, Wohnhäuser, Denkmale, Gräber, Archive und Spezialbibliotheken.

Von Ahrenshoop an der Ostseeküste, wo außer Gerhard Hauptmann viele andere namhafte Schriftsteller zu Erholungsaufenthalten weilten und weilten, bis Zwickau, das in seiner damaligen Landesstrafanstalt den auch vielen ausländischen Lesern bekannten Abenteuer- und Indianerbuchautor Karl May "beherbergte", werden weitere 209 literarisch wichtige Orte der DDR vorgestellt, wobei natürlich Berlin, Weimar, Dresden und Leipzig den größten Raum einnehmen.

Die Verfasser vermitteln neben biographischen und bibliographischen Daten kurze Wertungen der betreffenden Autoren, die z.T. den speziellen Nachschlagewerken "Lexikon deutschsprachiger Schriftsteller" und "Lexikon fremdsprachiger Schriftsteller" entnommen wurden.

Ein umfangreicher Anhang mit "praktischen Hinweisen" bietet eine Zusammenstellung literarischer Museen und Gedenkstätten, der Bibliotheken und Archive mit Besonderheiten (z.B. das Bertolt-Brecht-Archiv in Berlin oder die Forschungsbibliothek im Lutherhaus Eisenach), der Theater der DDR mit eigenen Ensembles, ein Orts- und Personenregister sowie einen Kartenanhang mit Informationen zu weiteren Sehenswürdigkeiten auf dem Reiseweg.

Der dem Tourist-Führer vorangestellte Sinnspruch Goethes ("Wer das Dichten will verstehen, muß ins Land der Dichtung gehen; wer den Dichter will verstehen, muß in Dichters Lande gehen.") verweist auf das Anliegen dieses Reisehandbuches, den Besuch von Wirkungsstätten bekannter und persönlich bevorzugter Autoren besser vorbereiten zu helfen.

"Nachbereitung" spricht aus dem inzwischen zum geflügelten Wort gewordenen Ausspruch von Mathias Claudius: "Wenn jemand eine Reise tut, so kann er was erzählen." Auf S. 250 des Reiseführers findet der Leser weitere Anmerkungen von Schriftstellern über das Reisen. Der Ausspruch von Johann Gottfried Seume sollte aber nicht als Anregung für das Reisen genommen werden: "Bleib zu Hause und verliere dich nicht weiter als bis an die Saale und Elbe. Es ist viel bequemer, die Abenteuer anderer hinter dem Ofen im Schlafrocke und der Nachtmütze zu durchblättern, als selbst nur den geringsten Anhang davon zu bestehen."

Rosemarie Hahn

KORKEAKOULUJEN KIELIKESKUS TIEDOTTAA

Uusia oppimateriaaleja:

Kielikeskusmateriaalia N:o 46

Eija Hämäläinen:

VENÄJÄÄ AIKUISILLE

Alkeiskurssi kielikeskusopetukseen

Venäjää aikuisille on kielikeskusopetukseen tarkoitettu alkeiskurssi, jonka tavoitteena on antaa yhden lukuvuoden (112 opetustuntia) aikana sellaiset valmiudet puhumisessa, kuullun ymmärtämisessä, kirjoituksessa ja luetun ymmärtämisessä, että opiskelija kurssin käytyään voi jatkaa venäjän opiskelua joko perinteisellä jatkokurssilla tai tekstin ymmärtämisen kurssilla.

Oppimateriaali sisältää 25 dialogimuotoista tekstiä (suomalaisten ja neuvostoliittolaisten nuorten välisiä keskusteluja eri aihepiireistä), teksteihin liittyvät harjoitukset ja sanastot sekä kieliopin.

Oppimateriaalin arvioitu hinta on 40 mk ja sitä voi tilata vuoden 1987 alusta

osoitteesta: Jyväskylän yliopisto

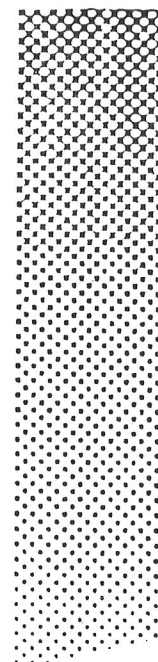
Korkeakoulujen kielikeskus

Seminaarinkatu 15

40100 Jyväskylä 10

TAKO-86

TAKO-86 - Tietokone kielten opetuksessa ja opiskelussa
Otaniemi 21-22.8.1986

CALL-86 Symposium - Computers in Language Education
Otaniemi, Finland, Aug. 21-22, 1986

Renkonen, Marja (eds.), TAKO-86 - Tietokone kielten opetuksessa ja opiskelussa. Otaniemi 21.-22.8.1986/Renkonen Marja, Seppänen Jouko (eds.) - Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 1986. - 185 s. - (Korkeakoulujen kielikeskuksen julkaisuja, Reports from the Language Centre for Finnish Universities ISSN 0357-5101; 25) ISBN 951-679-610-9.
CALL-86 Symposium - Computers in Language Education. Otaniemi, Finland, Aug. 21-22, 1986

The first Finnish Symposium on CALL - Computer Aided Language Learning - was arranged on August 21-22, 1986 in Espoo, at the Campus of Helsinki University of Technology. The purpose of the two day event was to provide an introduction to the latest development in the use of computers in language teaching and researchers and others interested in the topic an opportunity to share views and experiences.

During the Symposium there was an exhibition of programs, books, journals, video and audio tapes, conferences, societies and associations dealing with CALL.

This volume includes the talks given at the seminar as well as a bibliography on computers in language learning and teaching, a list of programmes available at the language centre of Helsinki University of Technology, a list of publishers (books, software, magazines) and English-Finnish and Finnish-English CALL glossaries.

Examples of topics

- integrating the computer into language teaching
- software didactics and methodology
- types of programs and their use in teaching
- programming languages and tool programs
- applicability, use and availability of software
- authoring languages and systems
- intelligent tutoring systems
- equipment (micros, audio, video etc.)
- teacher training

Jyväskylä 10.11.1986

14. FONETIIKAN PÄIVÄT JYVÄSKYLÄSSÄ 16.-17.1.1987

Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos, suomen kielen laitos ja erityispedagogiikan laitoksen logopedian osasto järjestävät neljännettoista Fonetiiikan päivät tammikuussa 1987. Järjestelytoimikuntaan kuuluvat professorit Jaakko Lehtonen, Heikki Leskinen ja Aatto Sonninen, lehtori Pertti Hurme, vs. lehtori Michael O'Dell ja pt. tuntiopettaja Hannele Dufva.

Päivien ajankohdasta lähettämämme kysely viittaa siihen, ettei aluksi kaavaillemme aika sovi. Niinpä olemme päätyneet uuteen kokoontumisaikaan, 16.-17. tammikuuta, jonka toivomme soveltuvan mahdollisimman monelle. Päivät ovat perjantai ja lauantai, koska viikonloppuna hotelleista saa alennusta. Toivomme, että kukin hoitaa itse majoitusvarauksensa. Muutamalle esitelmän/alustuksen pitäjistä voimme tarjota mahdollisuuden yöpyä yliopiston vierastiloissa kahden hengen huoneessa.

Entiseen tapaan jokaisella osanottajalla on mahdollisuus noin 20 minuutin esitelmään/alustukseen (ynnä 10 minuutin keskusteluun) ilmoittamastaan aiheesta. Esitelmöitsijöitä pyydämme ilmoittautumaan päiville oheisen lippusen avulla 10.12.1986 mennessä. Muita pyydämme maksamaan ilmoittautumismaksun mk 30,- postisiirtotilille TA 10 17-1 (postisiirtolomakkeita liitämme tähän kirjeeseen). Mikäli maksat esittäytämättömän lomakkeen avulla, merkitse siihen nimesi ja osoitteesi lisäksi tieto FON87 ja viestintätieteiden laitoksen vastuualueennumero 3410-8. Jokainen esitelmöitsijä ja ilmoittautumismaksun suorittanut saa esitelmistä ja alustuksista koottavan julkaisun, jonka nimeksi entiseen tapaan tulee Fonetiiikan päivät - Jyväskylä 1987.

Päivien aikana järjestämme mahdollisuuden tutustua viestintätieteiden laitoksen COMLABiin, kommunikaation tutkimiseen suunniteltuun tietokoneverkkoon, sekä muihin laitoksessa kehitettyihin tutkimusmenetelmiin, mm. automaattiseen keskustelun analyysiin. Lisäksi Raimo Toivonen VOCOMista esittelee SPS-3:n, Macintosh-ympäristöön kehitetyn puheanalyysi-ohjelmiston ja -laitteiston.

Päivien ohjelman lähettämme kaikille ilmoittautuneille ennen vuodenvaihdetta. Samalla kerromme kulkuyhteyksistä, iltaohjelmasta, ruokailuista ym. Tervetuloa Jyväskylään!

Järjestelytoimikunnan puolesta

J.L. & P.H.

Ilmoittautumislipuke esitelmän/alustuksen pitäjille (muut ilmoittautuvat postisiirtolomakkeella) Fonetiiikan päiville Jyväskylässä 16.-17.1.1987:

Nimi _____

Osoite _____ Puh: _____

Esitelmän aihe _____

Haluaisin käyttööni seuraavat välineet (kasettinahurin ja piirtoheittimen lisäksi) _____

() Yövy vierashuoneessa (paikat jaetaan ilmoittautumisjärjestyksessä).

Palautus: Viestintätieteiden laitos/FON87 (osoite alla)

Suomen kielistudioyhdistys r.y. järjestää
kaikille kieltenopettajille

K I E L I S T U D I O P Ä I V Ä N

lauantaina 7.2.1987 Helsingin yliopistossa, Porthaniassa,
Hallituskatu 11.

Ohjelma

klo 9.00-10.00 Ilmoittautuminen

10.00-11.00 Yhdistyksen sääntömääräinen vuosikokous

11.15-12.30 Rauni Paakkunainen (II Normaalkoulu, Hki)

Videot kieltenopetuksen elävöittäjinä

12.30-14.00 Lounas Porthaniassa

14.00-14.45 Elsa Törmälehto (Linnankosken lukio, Porvoo)

Tekstinkäsittelyohjelma opettajan apuna

15.00-15.45 Christine Tammisto (Helsingin kauppakorkeakoulu)

Kielistudion "lay-out" ("seinät pois, studio sisään")

Rinnakkaisohjelmana kaksi kertaa peräkkäin, alkaen klo 14.00 ja klo 15.00

Peter Wagner (Helsingin yliopiston kieli-keskus)

Näytetunti: saksan kielistudioharjoituksia

Ilmoittautuminen yhdistyksen sihteerille Ritva Miettinen, Lokkisaarentie 4 as. 16, 00980 Helsinki, 2.2.87 mennessä.

Osallistumismaksu 30 mk maksetaan paikan päällä. Osallistuminen ei edellytä jäsenyyttä.

T E R V E T U L O A !

Jakelu: Konneveden neuvottelupäivien osanottajat
Kielikeskusten puheviestinnän opettajat

PUHEVIESTINNÄN KIELIKESKUSOPETTAJIEN SEMINAARI JOENSUUSSA
27.- 28. HELMIKUUTA 1987

Hyvä kollega!

Konneveden neuvottelupäivillä 1986 valittu työryhmä (Kati Parviainen, Pentti Vanha-aho ja Eeva Pitkälä-Kallio) on neuvotellut perinteisestä tapaamisestamme. Näyttää siltä, että innostusta tällaiseen vuosittaiseen kohtaamiseen ei kaikilla Konneveden kävijöillä enää ole: Korkeakouluissa eri tiedekuntien alaisissa laitoksissa toimivien opettajien mielestä PUHEVIESTINNÄN PÄIVÄT tarjoaa riittävän keskustelufoorummin. Kielikeskusopettajien mielestä kuitenkin tapaaminen on ehdottomasti järjestettävä. Meitähän on kuitenkin yli 20 opettajaa. Puhelinsoitot eri puolille Suomea kannustivat jatkamaan. Samaa työtä tekevät ihmiset haluavat tavata toisia opettajatovereita ja keskustella käytännön opetustyöhön liittyvistä asioista. Siksi kielikeskusopettajat kokoontuvatkin tänä keväänä omaan seminaariinsa ammatillisissa merkeissä. **KAIKKI MUUTKIN KIINNOTUNEET OVAT TERVETULLEITA!**

Tänä vuonna meitä kutsuu Pohjois-Karjala. Joensuun yliopiston kielikeskuksen puheviestinnän lehtori PIRJO VALOKORPI on lupautunut järjestämään tapaamisemme. Ilomantsi, Ilomantsii! Meitä odottaa kodikas Mekkijärvi. Se on Joensuun yliopiston alainen biologinen tutkimusasema ja sijaitsee n. 70 km päässä Joensuusta. Majoitus tapahtuu kahden hengen huoneissa. Käytössämme on myös 40 hengen luentosali, takahuone ja sauna. Koko viihtyisyys maksaa aamu- ja välipaloinen, lounainen ja päivällisineen vain 70 mk / vrk.

Seminaariohjelmaksi ehdotettiin Konnevedellä puhetekniikan ja kokous-
taidon opetusta. Muita korvimme kantautuneita ehdotuksia ovat:
miten eri tiedekuntien opiskelijat pitäisi ottaa huomioon opetuksessa,
kielikeskusopettajan rooli ja asema sekä puheviestinnän opettajaan
kohdistuvat odotukset. Myös keskustelutaitoa on ehdotettu tapaamisemme
teemaksi. Se sopisikin aiheeksi hyvin sikäli, että alustavasti semi-
naarin alustajiksi on kaavailtu Joensuun yliopistossa keskustelua

tutkinutta Simo Hämäläistä ja erityisesti keskustelun avauksiin eri-
koistunutta Pirkko Muikkua. Molemmat ovat paikallisen Suomen kielen
laitoksen lehtoreita. Ohjelmaan on myöskin kaavailtu mm. käyntiä
Runonlaulajan pirtillä ja illanviettoa kalevalaiseen henkeen: perinne-
yhtyettäkin on jo kysytty. MUTTA nämä ovat vain ehdotuksia. Ottakaa
kantaa, kirjoittakaa tai soitelkaa.

Ajankohtakaan ei ole välttämättä lukkoon lyöty. Mekkijärvelle mahtuu
helmikuun muinakin viikonloppuina. Jos siis olet halukas osallistumaan
seminaariin, mutta ehdottomasti estynyt 27.-28.2., ota pikaisesti
yhteyttä.

Yhteydenotot, toiveet ja ajatukset osoitteeseen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON KIELIKESKUS / Puheviestintä
Seminaarinkatu 15 A 001
40100 Jyväskylä
puh. 941-291709

Levätkäämme joulun tovi ja saapukaamme sitten pakkasten pitoon
Mekkijärvelle, irti arjesta, puhtaaseen luontoon. Rauhaisaa joulua!

Eeva Pitkälä-Kallio
Eeva Pitkälä-Kallio

Merja Niemi
Merja Niemi

Maritta Stoor
Maritta Stoor

viimekevähiset Konneveden emännät

GOETHE INSTITUT STOCKHOLM	
Eing 1986 -10- 28	
Anl. Dopp.	

Zentralverwaltung

zur Pflege
der deutschen
Sprache im
Ausland und zur
Förderung der
internationalen
kulturellen
Zusammen-
arbeit e.V.

33 30 33
Tel. (0 89) 36 96 1
Durchwahl 36 96

Goethe-Institut Kaulbachstraße 91 D-8000 München 40

Aktenzeichen

ref.52/rö-st
20. 10. 1986

G.I. Stockholm

G.I. Göteborg

G.I. Malmö

S c h w e d e n

Betrifft: Stipendien für D 3 - Fortbildungsseminar für
Deutschlehrer an Wirtschaftsfachschulen, Handels-
schulen und Wirtschaftsfakultäten der Universitäten

Ort: DüsseldorfTermin: 21.06.87 (Anreisetag) bis 04.07.87 (Abreisetag)Zielgruppe

Deutschlehrer an Wirtschaftsfachschulen, Fachhochschulen, Handels-
oberschulen und Wirtschaftsfakultäten der Universitäten, die fach-
sprachlichen Unterricht an junge Erwachsene erteilen und aktiv im
Berufsleben stehen.

Zur Teilnahme an o.g. Seminar bietet Referat 52 insgesamt

30 Teilstipendien (ohne Reisekosten)

für Deutschlehrer aus Großbritannien, Kanada, USA und Skandinavien an.

Ziele/Inhalte

Im ersten Teil sollen die Teilnehmer Teilbereiche der Wirtschaft
in der Bundesrepublik im Sinne "Erlebter Landeskunde" durch Besich-
tigungen, Recherchen und Interviews in Firmen, Banken und Industrie-
betrieben kennenlernen und wirtschaftspolitische Zusammenhänge sowie
strukturelle Änderungen im Wirtschaftsleben reflektieren. Sie sollen
vor Ort Materialien für den Unterricht sammeln.

Im zweiten Teil sollen Methodik und Didaktik des fachsprachlichen
Unterrichts im Mittelpunkt stehen. Es sollen Lehrmaterialien ver-
glichen und analysiert werden sowie Unterrichtsentwürfe hergestellt
und diskutiert werden.

Bewerbungsbedingungen

- Zugehörigkeit zur genannten Zielgruppe.
- Alter nicht über 55 Jahre.
- Gute Deutschkenntnisse, d.h. die Fähigkeit, Diskussionen in
deutscher Sprache mühelos zu folgen und sich daran zu beteiligen.
- Keine Stipendien der Bundesrepublik Deutschland in den letzten
4 Jahren.
- Bereitschaft, sich aktiv am gesamten Seminarprogramm zu beteiligen.

Stipendienleistungen

- Unterrichtskosten sowie Kosten der im Seminarprogramm vorgesehenen
Exkursionen, Besichtigungen und Veranstaltungsbesuche
- Unterkunft mit Frühstück im Hotel in Zweibettzimmern für die Dauer
des Seminars
- Eine Mahlzeit an Seminartagen (nicht an Samstagen, Sonn- und Feiertagen)
- Kranken-, Unfall- und Haftpflichtversicherung für die Dauer des Seminars
- Einmaliger Zuschuß zum Unterhalt von DM 200,--.

Bewerbungen/Fristen

Für die Vergabe federführend ist die Zweigstelle Stockholm.

Die Bewerbungen müssen auf beiliegendem Formular bis zum 9. Februar 1987
beim federführenden Institut eingereicht sein, dort auf Vollständigkeit
und Richtigkeit überprüft und nach Prioritäten geordnet werden (Liste).

Die Bewerbungen müssen mit allen Anlagen am

1. März 1987

vorliegen bei

Goethe-Institut
Ref.52 - Externe Fortbildung
Kaulbachstr. 91
8000 München 40.

Benachrichtigung der Stipendiaten

die Stipendiaten werden von Referat 52 - Externe Fortbildung bis
Mitte April informiert, daß sie ein Stipendium erhalten haben.

Im Auftrag

Heide Rösch
Heide Rösch
Ref.52 - EF

Anlage

Das Goethe-Institut bietet Deutschlehrern und Deutschlehrerstudenten Stipendien für Informationsseminare in Berlin (West) an

Seminar	Termin	Bewerbungsschluss
I-7	14.06.-20.06.1987	16.03.1987
I-8	21.06.-27.06.1987	
I-9	28.06.-04.07.1987	
I-10 A	28.06.-04.07.1987	
I-11	05.07.-11.07.1987	
I-12 L	05.07.-11.07.1987	
I-13	12.07.-18.07.1987	
I-14 A	12.07.-18.07.1987	
I-15	19.07.-25.07.1987	
I-16 L	19.07.-25.07.1987	
I-17	26.07.-01.08.1987	
I-18	02.08.-08.08.1987	
I-19 A	02.08.-08.08.1987	
I-20	09.08.-15.08.1987	
I-21	16.08.-22.08.1987	
I-22	23.08.-29.08.1987	
I-23	27.09.-03.10.1987	31.08.1987
I-24	04.10.-10.10.1987	
I-25 L	29.11.-05.12.1987	
I-26	29.11.-05.12.1987	

A = Aufbauseminar und L = Litera-TOUR-Seminar: Nur für Deutschlehrer, die bereits an einem Grundseminar in Berlin teilgenommen haben.

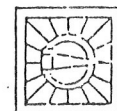
Bewerber sollen

- gute Deutschkenntnisse haben
- aktiv Recherchen und ausgedehnte Erkundungsgänge unternehmen
- die Reisekosten selbst tragen und DEM 50,- als Anmeldegebühr zahlen

Weitere Informationen und Bewerbungsformulare:

Goethe-Institut Mannerheimintie 20 A 00100 Helsinki 90 - 641 614	Goethe-Institut Hämeenkatu 14 C 19 33100 Tampere 931 - 28982	Goethe-Institut Yliopistonkatu 8 D 70 20110 Turku 921 - 22989
---	---	--

FUSAC/ACEFO

Finno-Ugric Studies Association of Canada
Association Canadienne des Études Finno-Ougriennes

C A L L F O R P A P E R S

The Finno-Ugric Studies Association of Canada will hold its fifth conference on May 30-31, 1987, during the Learned Societies Conference at McMaster University, Hamilton, Ontario. Prospective speakers are invited to submit papers dealing with topics related to any of the Finno-Ugric languages in particular, or Finno-Ugric (Uralic) themes in general, in the disciplines of linguistics, literature, folklore, anthropology, archeology, art, architecture, ethnic studies, palaeo-history and other disciplines.

In addition to the above, one session will be devoted to the following theme:

THE TEACHING OF ESTONIAN, FINNISH AND HUNGARIAN AS A
SECOND LANGUAGE

Please send titles and brief abstracts to

Juta Kovamees-Kitching
Department of Interdisciplinary
Studies
Simon Fraser University
Burnaby, B.C. V5A 1S6

EASTERN MICHIGAN UNIVERSITY

SIXTH ANNUAL CONFERENCE ON

Languages and Communication
for **WORLD BUSINESS**
AND THE **PROFESSIONS**

May 8-9, 1987

May 7, 1987 (Pre-conference workshops)

The Ann Arbor Inn, Ann Arbor, Michigan

Co-sponsored by:

THE DEPARTMENT OF FOREIGN LANGUAGES AND BILINGUAL STUDIES
AND THE COLLEGE OF BUSINESS
IN COOPERATION WITH THE DIVISION OF CONTINUING EDUCATION

CALL FOR PAPERS

General areas to be covered at the conference

Languages: Papers on any foreign language for business or any other profession are appropriate. Special preference will be given to proposals on **Commercial French, German, Japanese, Spanish, and English as a Second Language.** Equally important are papers on the study and use of languages and cultures for **Law, Medicine, Social Services, Public Education, Engineering and Technology, the Sciences, Mathematics and Journalism.**

World business: Papers are appropriate on any aspect of 1) how to conduct business abroad, 2) how to do business in a cross-cultural domestic context, 3) how to teach international business concepts and techniques, and 4) how to consult in these areas.

English will be the language of discourse for all conference papers and sessions.

Specific language-related topics to be covered:

- Rationale for programs in languages for special purposes.
- Languages for special purposes as part of the humanities or the liberal arts tradition.
- Descriptions of existing courses or programs related to languages for business or the professions.
- Internship programs in languages for special purposes.
- Case histories detailing how successful courses or programs have been planned, funded and implemented.
- Study of foreign cultures in language courses for special purposes.
- Retraining language educators to teach commercial and/or professional aspects of languages and cultures.
- Techniques, methods, texts and/or materials for teaching languages for business or the professions.
- Computer-assisted instruction for commercial or professional languages.
- Proficiency testing in languages for business or the professions.
- Impact on public school education of these new college-level programs.
- Establishing professional acceptance in academia for applied foreign-language courses and programs.

Specific business-related topics to be covered:

- Teaching cross-cultural business practices.
- Teaching techniques/methodologies and course contents in international marketing, international management, international accounting, international finance.
- How to internationalize the business school curriculum.
- Training business educators in international aspects of their specialization.
- Teaching or special applications of topics such as:
 - Dynamics of world business interaction (synergy).
 - Intercultural business communication.
 - Marketing across cultures.
 - Overcoming global business barriers.
 - Discovering the domestic aspects of markets abroad.
 - The mechanics of international staffing.
 - The *lingua franca* of export.
 - Management techniques for the multinational enterprise.

The conference program will accommodate presentations up to 30 minutes in length. Proposals for longer presentations may be given lower priority. High priority will be given to papers that are clearly focused on one of the topics listed above and that are practice-oriented and supported with handouts useful for teaching, program development and administration.

Abstract requirements (eight copies of the abstract must be submitted)

Date Due: November 5, 1986. Late abstracts will not be considered.

Format: Limited to ONE 8 1/2" x 11" page. Include the title, length of presentation (in minutes), primary audience, and a summary of the contents of the proposed paper. (Do not put your name on the abstract.)

Audience: Indicate if your paper is primarily intended for an audience of language educators or of business educators, or equally for both. If your proposed presentation is language specific, state the language to which it applies. If your paper deals with the professions, state exactly which profession it will cover.

Author: Your abstract title, name, address, and work and home phone numbers should appear on a separate page or card.

All selected papers will be published in the conference proceedings volume. Presenters will receive a discount on the conference registration fee.

Mailing address: Dr. John R. Hubbard and Dr. Geoffrey M. Voght, Conference Co-chairmen, Department of Foreign Languages, 219 Alexander Building, Eastern Michigan University, Ypsilanti, MI 48197; (313) 487-0178/2283/0130

SPECIAL ANNOUNCEMENT

We are pleased to announce half-day and full-day **Pre-conference Teacher-training Workshops** covering techniques and methodologies for business-language and intercultural instruction. These state-of-the-art workshops will be held on Thursday, May 7, 1987, at the Ann Arbor Inn immediately preceding the conference. Registration (lunch included) will be \$110 for the full day and \$70 for a half day. For details on workshop contents and registration information, contact Dr. Ronald Cere, Pre-conference Workshop Organizer, Department of Foreign Languages and Bilingual Studies, 340 Alexander Building, Eastern Michigan University, Ypsilanti, MI 48197; (313) 487-4081/0178.

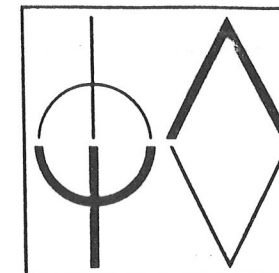

INTERNATIONAL SOCIETY OF APPLIED PSYCHOLINGUISTICS · ISAPL ·

SECOND INTERNATIONAL CONGRESS OF APPLIED PSYCHOLINGUISTICS

KASSEL JULY 27 - 31, 1987

University of Kassel, P.O. Box 101380, D-3500 Kassel

CALL FOR PAPERS

GOALS AND RESULTS OF CONTEMPORARY PSYCHOLINGUISTICS

Section Topics:

	Psycholinguistic Theory and Methodology	
First Language Development		Second Language Development
Multilingualism		Bilingualism
Speech Pathology		Speech Therapy
Reading		Writing and Composition
Language Computing		Language Learning Technology
Literacy		Discourse Analysis
Sign Language		Language for Specific Purposes
Intercultural Communication		Translation / Interpretation

It is also planned to hold several plenary meetings and workshops on selected psycholinguistic topics. Specific information will be provided in the final announcement.

Participants are invited to submit, before January 31, 1987, abstracts of thirty-minute papers on one of the 17 section topics. Abstracts should be not more than 500 words, written in English, and submitted in three copies. They should bear the author's name, affiliation (as it should appear on the program), full mailing address, and complete telephone number, the section topic, and the full title of the paper in English and in the language in which the paper will be read (English, French, Spanish, German). If desired, a limited number of papers may be presented as poster papers.

Authors will be notified of the Committee's decision promptly. Abstracts of papers accepted for presentation will be distributed on arrival at the Congress. A selection of papers will be published in the Congress proceedings.

PROGRAM OUTLINE

Registration	Sunday	July 26	18 - 20 h
	Monday	July 27	8 - 10 h
Official Opening	Monday	July 27	10 - 11 h
ISAPL Meeting	Thursday	July 30	
Closing Session	Friday	July 31	

REGISTRATION FEES

ISAPL Members	150 DM / 75 US \$
Non-Members	225 DM / 88 US \$
Students	30 DM / 15 US \$

The registration fee covers congress attendance, abstracts, lunch, and the attendance of the socio-cultural activities organized by ISAPL. Students may purchase abstracts and lunch separately. Proof of student status will be required.

PRELIMINARY REGISTRATION FORM

Please return the attached preliminary registration form in order to receive information on final registration and accommodation.

SECOND ISAPL CONGRESS
University of Kassel
c/o Hans W. Dechert
P. O. Box 10 13 80
D - 3 5 0 0 Kassel
Federal Republic
of Germany

PRELIMINARY REGISTRATION FORM SECOND ISAPL CONGRESS - KASSEL - JULY 27 - 31, 1987

TITLE	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	Last Name		Mr. Ms.
	First Name		
Mailing Address	<input type="text"/>		
Affiliation	<input type="text"/>		
Street	<input type="text"/>		
City	<input type="text"/>	<input type="text"/>	ZIP/POST CODE
Country	<input type="text"/>		

I am a member of the International Society of Applied Psycholinguistics. Yes () No ()

I intend to present a paper at the Congress in the following section: _____

I prefer to present my paper as a poster paper. Yes () No ()

Date

Signature

ENGLISH SUMMARY

Raija Markkanen from the Language Centre for Finnish Universities discusses the Programme of In-service Training for Language Centre Teachers (PILC) which started in September 1986. The aim of the programme, planned in cooperation with the Department of English Language and Literature of Birmingham University, is to provide language teachers with new ideas for classroom teaching and its planning as well as with a theoretical background for the critical assessment of teaching. The aims are thus both "academic" and practical. The programme consists of three seminars, interspersed with three self-study periods. During the periods of self-study the participants complete the tasks assigned to them. The reading lists for the first two seminars are included in order to illustrate the aims of PILC. The training programme will be arranged annually until 1990 in close association with both Finnish and foreign institutions.

Ulla-Maija Fiilin, Raija Hämelin and Tapani Lehtovirta from the language centre of Helsinki University report on a Nordic seminar held in Gentofte, Denmark, 7.-8.11.1986. The theme of the seminar was "To understand one another in Southern Scandinavia", the emphasis being on the understanding of Danish by the speakers of other Scandinavian languages. The participants were teacher trainers, adult educators, teachers and opinion leaders from all Scandinavian countries. The talks given covered a wide range of topics and were both illuminating and informative.

Maija Tumpilla, Taina Uimonen and Heli Viitanen from the University of Jyväskylä report on the Autumn Symposium of AFinLA, held in Joensuu 22.-23.11.1986. The theme of the symposium was language teaching materials and the language of teaching materials. The talks, dealing with topics from computer-assisted language teaching to the teaching of grammar, will be published in the AFinLA Yearbook 1987. The next AFinLA symposium will be held in Helsinki.

Dagmar Neuendorf from the language centre of the University of Oulu reports on the third seminar of German for Specific Purposes, held in Helsinki 24.-25.10.1986. The seminar was arranged by the Language Centre for Finnish Universities and the Cultural Centre of the GDR for Finnish teachers of German. The programme consisted of three lectures followed by groupwork in three groups covering the fields of (1) Economics and exports, (2) Industry and technology, and (3) Medicine. In this issue, the first of the lectures, by Prof. Dr. Helbig on "Text and Textlinguistics", is discussed in

detail by Luise Liefländer-Koistinen from the Savonlinna School of Translation Studies. The other two lectures were delivered by Dr. C. Köhler, on "Verbs in German texts for specific purposes", and by Dr. Jank, on "The relationship of standard language and language for specific purposes in teaching German for foreigners".

SVENSK RESUMÉ

Raija Markkanen från Högskolornas språkcentral diskuterar språkcenterlärarnas fortbildningsprogram som påbörjades i september 1986 och som planerats i samarbete med institutionen för språk och litteratur vid universitetet i Birmingham. Avsikten är att ge lärarna nya idéer för undervisning och planering och att samtidigt förse dem med teoretiska bakgrundskunskapet för utvärderandet av undervisningen och dess resultat. Målen är sålunda både "akademiska" och praktiska. Programmet består av tre seminarier sammanlänkade med tre studieperioder under vilka deltagarna utför uppgifter som tilldelats dem. Listorna över litteratur som bör läsas för de två första seminarierna bifogas som illustration av målsättningen. Fortbildningsprogrammet kommer att arrangeras årligen tom år 1990 i nära samarbete med både finländska och utländska institutioner.

Maija Tumpilla, Taina Uimonen och Heli Viitanen från Jyväskylä universitet rapporterar om AFinLAs höstsymposium som hölls i Joensuu 22-23.11.1986. Temat var "Material för språkundervisning och språket i undervisningsmaterial". Föreläsningarna, som behandlade så vitt skilda ämnen som datorassisterad språkundervisning och undervisningen av grammatik, kommer att publiceras i AFinLAs årsbok 1987. Nästa symposium skall hållas i Helsingfors.

Dagmar Neuendorf från språkcentret vid Uleåborgs universitet rapporterar om det tredje seminariet i tyska för specifika ändamål avsett för finländska tysklärare, som arrangerades i Helsingfors 24-25.10.1986 av Högskolornas språkcentral och DDR:s kulturcentrum. Programmet bestod av tre föreläsningar följda av arbete i tre grupper som behandlade (1) ekonomi och export, (2) industri och teknologi och (3) medicin. I det här numret diskuterar Luise Liefländer-Koistinen från översättarinstitutet i Nyslott i detalj den första föreläsningen som gavs av prof. Dr. Helbig och som behandlade text och textlingvistik. De två övriga föreläsningarna hölls av Dr. C. Köhler, som talade om verb i tyska facktexter, och av Dr. Jank som behandlade sambandet mellan standardspråk och fackspråk i undervisningen av tyska för utlänningar.

Tilaa julkaisun

TAKO-86 - Tietokone kielten opetuksessa ja opiskelussa
Otaniemi 21.-22.8.1986

CALL-86 Symposium - Computers in Language Education
Otaniemi, Finland, Aug. 21.-22,1986

___ kpl á 50 mk

Nimi: _____

Osoite: _____

Lähetetään osoitteella:

Jyväskylän yliopisto
Korkeakoulujen kieliokeskus
Seminaarinkatu 15
40100 JYVÄSKYLÄ

KORKEAKOULUJEN KIELIKESKUKSEN JOHTOKUNTA 1.1.1986 - 31.12.1987

Varsinaiset jäsenet

Lehtori Mirja Attila
Helsingin yliopiston kielikeskus

Lehtori Helinä Koivisto
Tampereen yliopiston kielikeskus

Prof. Christer Laurén
Vaasan korkeakoulu
Ruotsin kielen laitos

Prof. Jaakko Lehtonen
Jyväskylän yliopisto
Viestintätieteiden laitos

Johtaja Pirkko Lehtinen
Oulun yliopiston kielikeskus

Yritarkastaja Leena Pirilä
Opetusministeriö

Prof. Kari Sajavaara
Jyväskylän yliopisto
Englannin kielen laitos

Tutkija Sinikka Koponen
Korkeakoulujen kielikeskus

Johtaja Liisa Löfman
Korkeakoulujen kielikeskus

Varajäsenet

Johtaja Marja Bendel
Tampereen teknillisen korkeakoulun
kielikeskus

Assistentti Liisa Aaltonen
Turun yliopiston kielikeskus

Språktjänstens föreståndare
Hans Nordström
Åbo Akademis Språktjänst

Dosentti Matti Leiwo
Jyväskylän yliopisto
Viestintätieteiden laitos

Lehtori Hilikka Stotesbury
Joensuun yliopiston kielikeskus

Suunnittelija Leena Luhtanen
Opetusministeriö

Apul.prof. Tapio Vaherva
Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteen laitos

Tutkija Eva May
Korkeakoulujen kielikeskus

(Vs. johtaja Raija Markkanen
1.1. - 31.12.1986)

Vaihdot

09 -11- 1987